

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Kunta

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Esitys alueellisesta opiskeluhuollon yhteistyöryhmästä on kannatettava. Näin tuetaan alueella yhdenvertaista ja tasalaatua opiskeluhuoltoa.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Hyvinvointialueella [Hyvinvointialue pystyy organisoimaan koulutuksen järjestäjää paremmin yhteistyöryhmän kaikkien kuntiensä kesken. Vastuu on hyvä määritellä yhdenmukaiseksi kaikkialla, jolloin valtakunnallinen ohjauskin vahvistuu. Tämä olisi myös linjassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisvastuun kanssa, jossa koollekutsumisvastuu on hyvinvointialueella. Näiden rakenteiden lisäksi on muita rakenteita, jotka sijoittuvat kuntiin kuten oppilaitoskohtaiset yhteistyörakenteet.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Jo nyt moni kunta tekee kuntakohtaisen suunnitelman koulukohtaisten suunnitelmien tueksi, jolla taataan koulujen yhdenmukainen toiminta opiskeluhuollossa. Suunnitelman liittäminen osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuuden hahmottamista ja painottaa opiskeluhuollon roolin tärkeyttä hyvinvointityössä. Erilaisten suunnitelmien tulee muodostaa selkeä kokonaisuus ja niiden tulee olla yhteydessä toisiinsa niin, että

eri suunnitelmien tarkoitus on selkeä. On huolehdittava, että erilaisia suunnitelmia ei ole liikaa, jotta vältetään sekavuudelta ja päällekkäisyydeltä. Ehdotetaan että kuntakohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma on alueellisen suunnitelman liite. Ensin tehdään alueellinen suunnitelma, jonka osaksi on mahdollista työstää kuntakohtaiset täydentävät, tarkentavat ym. suunnitelmat. Kuntakohtainen suunnitelma tulee hyväksyä kunnassa, mutta sen tulee olla linjassa alueellisessa suunnitelmassa sovittujen asioiden kanssa. Kuntakohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman tulee 'keskustella' muiden tärkeiden toimintaa ohjaavien asiakirjojen kanssa. Jos erilaisia suunnitelmia ja niiden muodostamaa kokonaisuutta ei määritellä laissa, käytännöt tulevat olemaan hyvin kirjavat valtakunnallisesti.]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Kannatettava ehdotus. Yhdenmukaisuus opiskeluhuollon toiminnassa vahvistuisi alueella. Haasteena ovat hyvinvointialueet, joilla kuntia on paljon. Kuntien toiveet ja tarpeet saattavat olla erilaisia esimerkiksi kunnan koosta riippuen.

Hyvinvointisuunnitelma rakennetaan alueella yhteistyössä kuntien kanssa, johon alueen opiskeluhuoltosuunnitelma liitetään. Dokumenttien yhteensopivuudesta ja rakenteista tulee huolehtia. Opiskeluhuoltosuunnitelmassa tulee ottaa huomioon kaikki hyvinvointialueen viralliset kielet.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

Esitys ei huomioi riittävästi esiopetuksen näkökulmaa. Esiopetusta toteutetaan eri kunnissa eri tavoin (päiväkodeissa/kouluissa ja kunnallisena/yksityisenä). Esiopetusta tarjoavia yksiköitä on myös huomattavasti enemmän kuin esim. perusopetusta tarjoavia yksiköitä, mikä tulee huomioida niin yhteisöllisen kuin yksilöllisen opiskeluhuollon suunnittelussa. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu päättyy vuonna 2023, ja mikäli esiopetuksen laajenemisesta tehdään valtakunnallinen päätös, myös opiskeluhuollon piiriin tulee yksi ikäluokka lisää kaikissa kunnissa.

Vähemmistökielten opiskeluhuoltoon liittyvät tarpeet ja saatavuudet tulee ottaa huomioon. Ruotsin kielen kohdalla tulee tarvittaessa tehdä sopimuksia naapurialueiden kanssa, jotta palveluja pystytään tarjoamaan ruotsiksi.

Esityksessä tulee huomioida paremmin myös yksityiset oppilaitokset. Yksityisille oppilaitoksille on turvattava riittävä valtakunnallinen ohjaus ja tuki opiskeluhuollon järjestämiseen.

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhuoltopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Kyllä [Jotta tähän päästään tarvitaan erittäin hyvää ja aikaa vievää valmistelutyötä. Rakenteita, työnjakoa ja yhdyspintatyötä on pohdittava huolella. Opetuksen järjestäjien on oltava jatkossakin hyvin aktiivisessa asemassa opiskeluhuollossa kaikessa sen toiminnassa. Opetussuunnitelmilla, esimerkiksi sillä miten koulu puuttuu väkivaltaan tai kiusaamiseen, on oltava edelleen vahva rooli opiskeluhuollossa. Suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota yhteisöllisen opiskeluhuollon edellytyksiin. Yhteiset tavoitteet, rakenteet, yhteistyö, työtavat ja työnjako on edelleen turvattava toimiviksi yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisen turvaamiseksi. Laadukkaan opiskeluhuollon perusta on toimiva yhteistyö esiopetuksen/perusopetuksen/toisen asteen ja opiskeluhuoltohenkilöstön välillä. Jatkossakin tulee taata oppilaan ja perheen asiakaslähtöinen palveluiden saatavuus esiopetuksessa, koulussa ja oppilaitoksessa, osana koulupäivää tai sen välittömässä yhteydessä lähipalveluna. Kaikkien opiskeluhuoltopalvelujen tarjoaminen ruotsiksi tulee olemaan haastavaa. Esiopetuksen opiskeluhuollon järjestämisessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että neuvolapalvelujen on tärkeää olla mukana suunnittelussa ja palveluiden järjestämisessä. Muilla lapsiperhepalveluilla (esim. perheneuvola ja sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö) on myös tärkeä rooli hyvinvointipalveluiden järjestämisessä sekä lapselle että koko perheelle. Siten opiskeluhuoltopalveluita suunniteltaessa on huomioitava, että palveluihin ohjaamisen tai ohjautumisen sekä palveluiden välisen yhteistyön tulee olla mahdollisimman saumatonta. Tiedonkulun on oltava toimivaa ja oikea-aikaista opetuksen järjestäjän ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämisessä.]

Opiskeluhuollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhuollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Linjaus, että opiskeluhuoltokertomukseen kirjataan jatkossa vain välttämätön terveystieto on hyvä ja nykyistä epäselvää käytäntöä parempi. Opiskeluhuoltokertomukset ovat jatkossakin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuulla. Tämä vaatii valtakunnallista ohjausta nykyistä huomattavasti enemmän. Tällä hetkellä käytännöt ovat kirjavina ja asiakasturvallisuutta vaarantavia.

Psykologien ja kuraattoreiden asiakastietojärjestelmät ovat tällä hetkellä erilaisia eri kunnissa. Järjestelmien tulee jatkossakin olla sellaisia, että niihin voidaan kirjata myös kuraattoreiden ja psykologien opiskeluhuoltolain tärkeimmäksi määrittelemä työmuoto, yhteisöllinen työ. Myös sähköinen tiedonsiirto eri asiakastietojärjestelmien välillä täytyy jatkossa olla mahdollista.

On hyvä, että kuraattorien rekisteri on selkeästi määritelty sosiaalihuollon asiakasrekisteriksi.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

Kts. kohta 6.

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Ei. Mikäli vastaatte ei, miten pitkän siirtymäajan arvioitte olevan tarpeellinen [Aikataulu riippuu paljon siitä, mikä on valittava asiakastietojärjestelmä. Kerava ja Vantaa käyttävät jo Apottia. On epätodennäköistä, että valittava järjestelmä olisi joku muu. Siirtymäaikataulu riippuu siis Apotin kyvykkyydestä rakentaa uusi toimijaprofiili ja kokonaisuus Apotin sisälle. Jos asiakastietojärjestelmä vaatii paljon kehittämistyötä opiskeluhuollon psykologeille ja kuraattoreille sopivaksi, aikataulu on todennäköisesti liian tiukka psykologien osalta. Sama aikataulu (vuonna 2024) molempien ammattiryhmien osalta olisi kannatettavampaa.]

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Ehdotus, että yhteydenotto opiskeluhuollon palveluihin sisältäisi jatkossa vaihtoehtona myös terveydenhuollon on erityisen kannatettava ja tarpeellinen. Samoin se, että yhteydenoton tulee aina perustua oppilaan suostumukseen. Nykytilanne on aiheuttanut sekavuutta ja epäselvyyttä.

Esitys on toisaalta ristiriitainen: Työntekijällä on velvoite olla yhteydessä opiskeluhoitoon, mutta jos opiskelijan kanssa ei päästä yhteisymmärrykseen, velvoitetta ei voi toteuttaa. Yhteisymmärryskäsite kaipa selvennystä. Oppilaitoksen työntekijä jää tilanteessa yksin pohtimaan opiskelijan tilannetta, jos hänellä ei ole opiskelijan lupaa olla yhteydessä opiskeluhoitoon. Rakenteet ja toiminta on tehtävä selväksi tilanteissa, joissa opiskelija ei halua palveluihin.

Esityksessä on tärkeää tarkentaa minkä perusteella koulunhenkilökunta tekee tulkinnan suostumuksesta. Tarkennettava on myös missä vaiheessa toimitaan oppilaan suostumuksella ja missä tarvitaan vanhempien suostumus. (Vrt. terveydenhuolto, jossa lapsen kypsyystaso määrittelee lapsen päätäntäoikeuden.

Yhteydenottovelvoitteessa lääkäriin on huomioitava lääkäriresurssin rajallisuus. Monessa tilanteessa yhteydenotto terveydenhoitajaan on ensisijainen vaihtoehto.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämistä vastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Ei, ohjaus- ja kehittämisvastuut tulee säilyttää nykyisellään [Ohjausvastuu tulisi jatkossakin olla opetushallituksella ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella koskien koko opiskeluhoitoa, myös yksilökohtaisessa opiskeluhoitossa. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoito muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, jonka takia myös yksilökohtaisessa työssä opetushallituksen ohjaus on edelleen tarpeen. Mikäli opetushallituksen rooli opiskeluhoitoon ohjauksessa kapeutuu, uhkana on, että palataan takaisin yksilökohtaisen työn painotukseen ja ongelmakeskeiseen ajatteluun. Opetushallituksen tulee ohjata opiskeluhoitoa osana muuta opetussuunnitelmatyötä, kuten tähän asti. Kaiken kaikkiaan opiskeluhoitoon ohjaamiseen tarvittaisiin nykyistä huomattavan paljon enemmän resursseja valtakunnan tasolla. Tämä yhdenmukaistaisi valtakunnallisesti oppilas- ja opiskeluhoitoa.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Erilaisten suunnitelmien lisääntyessä työn määrä lisääntyy ja vastuun- ja tehtävien jakoa tulee linjata. Suunnitelmat olisi ohjeistettava valtakunnallisesti. Opetuksen järjestäjien on määriteltävä selkeästi jonkun viran tai toimenhaltijan vastuulle hyvinvointialueen kanssa tehtävä yhteistyö.

Kuntakohtainen opiskeluhoitosuunnitelma on kunnille uusi tehtävä. Tähän saakka suunnitelmat on ohjeistettu opetussuunnitelmien perusteissa tai OPH: n määräyksissä kouluasteen mukaisesti. Mikäli jatkossa laaditaan kunnan suunnitelma, se tulee ohjeistaa erikseen.

On tärkeää, että opiskeluhoitoon palvelut tarjotaan jatkossakin lähipalveluna päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Ehdotus, että koulutuksen järjestäjällä tulee jatkossakin olla velvollisuus järjestää opiskeluhoitoon työtilat oppilaitoksesta (nyt esityksessä sanotaan, mikäli oppilaitoksesta ei tiloja löydy, niin hyvinvointialue järjestää ne lähialueelta). Jos opiskeluhoitoon palvelut tarjotaan koulun/oppilaitoksen ulkopuolella, on riskinä, että yksilökäynnit vähenevät ja yhteisöllinen työ kärsii.

Lähipalveluperiaatteen määrittely on tärkeää, jotta ei muodostuisi oletusta, että esim. terveydenhoitaja on joka hetki paikan päällä yksikössä. Etenkään pienissä yksiköissä tätä ei ole mahdollista toteuttaa. Terveydenhoitajillekin olisi hyvä tehdä sitovat lakisääteiset mitoitus, kuten nyt on ehdotettu kuraattori- ja psykologityölle.

Kokonaisuudessaan muutokset vaikuttavat hyvin valmistelluilta ja ovat kannatettavia. Suurin osa muutoksista liittyy hyvinvointialueeseen (vrt. aiemmin kunta) ja siihen, että laki on yhteneväinen sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain kanssa.

Lisääntyvä yhtenäisyys esim. asiakastietojärjestelmän, kirjaamiskäytänteiden ja lähetekäytänteiden osalta on positiivinen asia lakimuutoksessa yleisesti.

Veijalainen Mirva

Vantaan kaupunki - Kaupunginjohtaja 31.8.2021 § 66